

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Problem'a diurnalelor scolastice.

Diurnalele in comune suntu facile, ce lumineza in intunerecu, precautiune in periclu, medicin'a cea mai apta de a sterpi si a vendécá relele secularie, esemple, ce premergu, indémna si incuragiéza in lucruri necesarie si de viétia; diurnalele destinate a latí prosperearea invetiamentului publicu, suntu manuducátóriele invetiatoriloru, mame si nutrice doióse ale tenerimei fragede, organe de a comunicá idee si cunosciintie, midilóce d'a latí cultur'a si principiale educatiunei solide; de unde se vede, ca problem'a diurnaleloru in genere e destulu de grea; ci io dîcu, ca problem'a diurnaleloru scolastice e cea mai grea; ca-ce pre candu celea se ocupa cu politic'a dîlei, desbatu si deslusiescu stadiulu intrebatiuniloru flagrante, pregatescu unire si cointielegere intre fiii unei natiuni in cestiuni de viétia; acestea converseza cu crescutorii plantutiiloru fragede si crudutie din gradin'a natiunalitatei, i-facu atenti la tempestati, procele si venturi (nordice, cari cate una data amenintia cu perirea cea mai amara totu fruptulu usteneleloru crunte; ca-ce iau asupra-si una parte bunisióra din sarcin'a cea grea a educatiunei publice, sarcin'a insului statu, carele se nevoiesce din tóte poterile a se dá junimei o crestere pre catu se póte de buna.

Despre acést'a ne potemu convinge, si

candu nu amu avé inaintea ochiloru fapte invederate, indata ce supunemu, ca statulu cu ataf'a e mai tare si cu ataf'a insufla mai multu respectu, cu catu e mai luminatu, si cà elu atunci are in sene mai multa potere de viétia, candu membrii lui fora distinctiune de civi si civi cunoscú detoriele sale personale, ce le au catra statu, si se silescu a-le implení, nu din fric'a legiloru, ci din semtiulu umanitatei, din semtiulu benelui si alu prosperarei statului, cari suntu unicele conditiuni ale fericirei comune; — ca-ce ele primescu asupra-si in urma si una parte din detoriele parentiloru, cari priveghiéza asupra fericirei fiiloru sei din unu impulsu naturale si innascutu a semtiementelor parentiesci, care fericire inse nu se póte procurá de catu prin una educatiune solida, educatiune, care mai multu se póte dá in scóle de catu in casele parentiesci, mai alesu déca parentii nu au talentu si déca le-a lipsitu ocasiunea a posedé tóte cunosciintiele recerute in barbatii, cari se ocupa cu acésta specialitate insemnata, séu decum-va posiedendu aceste, alte afaceri familiari i impiedea dela acurat'a implenire a acestei detorie sante. Ci io prin acést'a nu voiescu a díce, ca parentii n'aru poté tiené educatori privati, parte pentru cá se aiba ocasiune a-i controlá mai de aprópe, parte cá instructiunea, fiendu restrinsa la doi multu trei prunci, se se póta face cu sucesu mai bunu, ca-ce atunci asi

smentí in contr'a esempleloru, ce ni le-a conservatu istori'a, si arata chiaru si astadi esperinti'a de tóte dílele; de óra-ce cene nu scie, ca Romanii, poporul celu mai alesu, si celu mai admiratu de lume, tiene-au in casele sale in temporele vechi sclavi prensi in batai, ci sclavi cu eruditiune, mare parte greci, si le conduceau educatiunea fiiloru sei? Cine nu scie, dícu, ca chiaru si astadi familiile de rangu si cu averi colosali tienu in casele sale pentru fiii sei educatori privati? De catu ca acestu modu de educatiune la noi Romanii austriaci nu se póte practicá, pentru ca afora de unele exceptiuni onorabile, preste totu ne lipsese nervus rerum; dara chiaru candu s' ar' poté, si fia-care Romanu ar' fi in stare a-si educá fiii la vétr'a propria cu acelu sucesu cu care se crescú astadi in scólele publice, — unu atare usu si atunci ar' fi de a se reprobá din punctulu economiei natiunali, dupa ce spesele recerute la edificarea unei case de scóla si platirea invetiatoriuului custau cu multu mai pucinu impartínduse intre toti membrii comunei, de cumu ar' custá pre fia-care particulariu intre-tienerea unui educatoriu privatu; afora de aceea institutiunea in scól'a comunei mai are si aceea antaictate, ca fiii natiunei se dedau la o viétia sociala, imprumuta unii dela altii idei, si se forméza intre ei una specie de amicétia, care intre unii perduréza in totu tempulu pre catu se afla in viétia.

Ce e dereptu invetiatorii scóleloru popularie pana acumu inca nu suntu respectati in totu loculu chiaru asiá, pre cumu s' ar' cuvení, ast'a inse vene de acoló, ca una mare parte a acestoru invetiatori nu are gradulu acél'a de cultura, care se-si scie stórce stim'a si apretiuirea altor'a; vene de acoló, ca platile invetiatoriloru parte nu suntu sistemisate, parte se arunca dupa familie din anu in anu, si fórte pucini barbati se ingrighescu a intemeiá funduri in fia-care comuna, din ale ca-

roru procente se se sistemiseze si reguleze una data pentru totu de-a-un'a salariale invetiatoriloru; vene de acoló, ca unele comune nice pana astadi n'au apucatu a-si spelá rugin'a vechia, de a nu cautá la invetiatori cá la totu atati'a apesatori si storcutori ai averiloru castigat cu sudóre crunta; acestea suntu totu atatea nefericiri, cari descuragiéza pre bietii invetiatori, si-i impiedeca a inaintá in cultura, pentru ca pana candu nu voru avé intrare si nu voru conversá cu ómeni de spiritu si inflacarati pentru binele si prosperarea natiunale, suntu condamnati a remané in dereptu de progresulu seclului, si pana candu platile lor se voru mai aruncá din anu in anu si se voru reimpartí între membrii comunelor: scóterea acelor'a va remané cá si pana acumu impreunata cu greutati mari, si asiá lips'a si neajunsulu i-va impiedecá intru nesuinti'a loru la unu gradu mai maricelu alu culturei, si totu de una data i-va desgustá si abate dela implenirea cuscientiósá a oficiulu loru.

Ci dupa ce nu e sperare, cá fora cultur'a receruta se póta intrá in societati alese, du-pace e mai cu nepotentia, cá in fia-care comuna in scurtu se se si faca atari funduri, si dupa ce invetiamentulu canta se se continue si inca cu energia facia cu tóte piedecele ce-i stau in cale: remane in sfer'a diurnaleloru mai alesu a celoru scolastice a-se luptá si de aci in ainte in continuu cu intunereculu, prejudetile, desgustulu, si amaratiunea invetiatoriloru, a-i incuragiá intru implantarea arborelui educatiunei solide, indemnandu-i, si insufletíndu-i alu dicalí, si a se portá facia cu elu cu tóta delicateti'a, cá se prenia radechini afunde, si asiá se sté nemisícatu la ori ce lovire a sórtei, ca-ce numai si numai asiá va produce fruptele dorite, inse nu in doi trei ani, pentru ca cultur'a unui poporu cere unu tempu mai indelungatu, tempu de generatiuni intregi, ci pentru aceea

nemenea nu are cuventu a desperá de sucesu, deca cum-va are presentiri, ca nu va se ajunga, cá se védia cu ochii sei proprii regeneratiunea natiunei in fiii, cari se crescú si se voru cresce de aci in ainte, nice nu are cauza de a-se portá mai cu nepesare in respectulu a-faceriloru scolari, ca-ce acést'a l'aru duce la calea ratecita a economului betranu si egoistu, care din acea cauza se pare a neglege regularea mosiórei sale, diregerea edificatorulu de economia si implantarea gradinei sale intense cu pomi fructiferi, ca-ce e predomnitú de cugetulu, cumu ca nu va traí multu si asiá nu va poté gustá din comoditatea si fructele ueste-neleloru sale.

Grea e dara problem'a unui diurnalu scolicu, si cu atata mai grea cu catu fericit'a ei deslegare recere nu numai cunoscintiele necesarie, ci si talentu, tempu, resemnatiune, delicatetia si atentiune, calitati in adeveru eminate, pre cari diurnalistii nostri cauta se, le posiédia, caci altu cumu nu e cu potentia cá se corespundia cu demnitate misiunei loru celei atatu de importante; cu acést'a inse nu voiu a incarcá tóte numai si numai pre umerii redactoriloru, nu, ca-ce densii cauta se fia spriginiti de corespondentii sei, si de toti barbati eruditi*), si asiá punendu umeru la umeru cauta a combate impreuna lenea si nepasarea in sfera invetiamentulu, a laudá zelulu acelor'a, cari asuda intru prosperarea scóleloru, si a-i propune publiculu cá esemple demne de a-se imitá, deca vomu continuá in modulu acést'a, calea invetiamentulu se va aplaná, in scurtu vomu cresce fii isteti intru apararea interese-loru natiunale, supusi credintiosi domnitoriulu, si iubitori de patri'a in care s'au nascutu. In ainte dara cu totii si se fimu securi, ca nu vomu lucrá in desiertu, pentru ca romanulu are talentu destulu de capace a primí si a se fa-

miliarizá cu scientiele si cultur'a, care unica a redicatu si va mai redicá popóra.

Blasiu, 30. Ianuariu 1863.

Antoneli.

De langa calea ardeleniloru 1. Fauru 1863.
(Urmare.)

Dici: cum se nu indresnéscu docintele nici in scóla, nici in beserica a reformá ceva fara consiliulu preotulu, candu acest'a abia pórtá matricul'a, si abia cetesce cu cirile? Acést'a e tristu lucru, si eu ti-dau de dreptu, ca dela unii cá aceia, — de cari si eu cunoscú multi — nu potemu asceptá nimicu bine pentru scóla, si de pe partea acelor'a credú ca póte reformá docintele cum i place, au spre bine au spre reu. Concordi'a intre ei nu se va vetemá pentru acea, póte pentru alte cause de diosu. Dar' pentru acea dta nu vei fi asiá de nedreptu catra natiunea romana, cá se nu suferi pe docinte a cere consiliulu preotulu in privin'ta luminarii poporulu, de cumva preotulu va fi adeveratu parinté alu poporulu, si cu zelu catra cultivarea lui; macaru si de n'ár' fi catechetulu si directorulu localu, cu atatu mai vertosu ca si aceste sarcini debue se le pórté. Éra in beserica asiá am cugetatu, ca preotulu dispune; póte ca teologia pre dta altfelu te-ainvetiatu, arata-ne dara! — Din partea mea te indreptu la didacticile suscitatie, si vei vedé obligamintele docintelui catra parocu fara esceptiune. —

Dici: cum va face docintele scól'a placuta preotulu, candu elu debue se fia orbu, surdu, si mutu la erorile preotulu? Acésta intrebare e escelenta! Mai antaiu nu suferi cá docintele se se consulteze cu preotulu despre planulu de invetiamentu, despre vr' unu metodu nou, care l'ar' cunósce mai bunu, s. c. l., dupa acea lasi se fia limbutu, fara lacatu la gura contra preotulu; dupa dta, acést'a e calea cea mai sigura, a atrage atentiunea preotulu catra scóla, a inaintá cultur'a poporulu, a sustiené armoni'a cea buna. Se vede ca nu m'ai intielesu bine ce am disu, pentru ca au nu am arátatu eu calea, ce trebue se faca docintele candu observéza vr' o eróre in preotu, in contra oficiulu séu a scólei? Si numai in intemprare necorigibila va avé se taca, éra despre erorile personale ale preotulu tocmai e consultu pentru docinte a tacé, ca mai desu se intempra de-si strica siesi singuru, de catu se indrepte pre preotu, si pentru ca cu preotulu siede intr'unu satu, in tóte dilele convinu la olalta, si fungéza la olalta. Cu ce ochi voru fi cautandu unulu la altulu, candu voru fi fara locatu la gura

*) Dá, asiá ar' trebú se fia, trecutulu inse arata contrariulu.

unulu contra altuia? Cumca nici preotului nu e iertatu a fi limbutu contra docintelui, vedi in epistol'a mai diosu urmanda. Dar' déca docentiloru nu vaie placé, dupa cum eu — au dela mine, — fara dupa didactic'a: „Átalános tanítástudomány“ §. 70. am aratatu, ci le va placé, precum ti-place dtale, apoi nu bage in séma preotimea, baljocurés'c'o, clevetés'c'o, numai armoni'a, prosperarea culturai si latérea maralitatii se se sustiána. Ce se atinge de preoti, catu am aflatu de lipsa de o camdata am atinsu in articolulu mai (—) si credu ca nu vei poté deduce de acolo, cumca monarchulu sacrosantu alu docintelui,—se nu-i premérge cu esemplulu se nu aiba viétia morala, se nu se imbrace cuvintiosu

D. I. . . . u! si preotulu si docintele suntu idealulu meu sublimu, déca preotulu e adeveratu preotu, docintele e adeveratu docinte. Inse preotii, cari desmenta poporeni a-si tramite pruncii la scóla, séu primescu si mita dela parinti; cari nici cum séu numai de claca mergu la scóla; mai departe, cari abia duc matricul'a si abia cetescu cu jaz-buchi, acestor'a pre catu le compatimescu, pre atata i si despretiuescu; pe aceia i lasu de idealulu dtale, si ai fi omu nesocotitu déca ai díce ca asiá preoti suntu idealulu meu!

Celelalte intrebari ale dtale in privinti'a preotiloru si a inspectiunei presinte scolastice, in privinti'a nepasarei, indeferentismului s. c. l., cu pucina esceptiune tóte le subscriu, si numai acea mi-pare reu, ca nu le-ai deslegatu perfectu. Si déca dta ai dorí, dupa esemplulu scóleloru din Germani'a,—cá scólele nóstre se se emancipeze de sub juridictionule besericesci, acést'a nu poti dorí mai ferbinte de catu mine. Acést'a e dorinti'a generala, ba chiaru si a ordinariateloru romane (?R.) — Pertractarile scolastice in Germani'a abia acum mergu catra capetu, si póte ca in scurtu numai se voru vedé emancipate scólele de reulu de care s'au temutu. Inse dta dela mine postesci se fiu vorbitu in acelu intielesu, cási cum la noi acésta emancipare ar' fi fapta complinita. Eu acést'a n' am pututu face; acést'a a fostu lucrulu articulului: „Cestiunea reformarii scóleloru populare“, si déca ai fi voitu si a dtale, éra nu a articulului meu: „Despre detorintiele docentiloru.“ Pre mine m'au indemnatu cercustarile de facia a scrie asiá, care suaturi credu ca nu voru fi dediositóre pentru docenti nici atunci candu va fi efori'a civila; éra nu preotulu, directorulu localu — ce se póte amená si peste unu deceniu, aceea nu e scrisu pe fruntea dtale—pentruca ori si cumu docintele cu preotulu in un'a si aceasi nae au a pluti.

Apoi cum ca docentii nu au lipsa de suatulu meu, aceea ei mai bine voru scí de catu dta; nici credu ca te-au alesu de procatoru, cá se vorbesci in numele lor; si apoi cumca eu nu am lipsa de suatulu dtale, te asigurezu! Eu am lesu articululu despre „Cestiunea reformarii scóleloru populare,“ si l'am intielesu cá si dta, de nu mai bine, si a-si dorí din anima se avemu si noi energi'a germaniloru, inse departe suntemu noi de nemti, pana candu se afla intre noi ómeni de natur'a cocosiului, carele odata sare la capu; ce unulu tocmesce, elu strica, si numai dupa cértá umbla. —

Vedi d. I. . . . u! eu de scriam ceva si in contra preotiloru, dta si atunci, — dupa natur'a carea pari a o avé — inca sariai la duelu si mi-ai fi aruncatu in ochi, ca si preotii suntu de escusatu in unele privintie, cá si docentii. Si adeveratu ai fi dísu, ca cine e caus'a causeloru, ca preotii nostri suntu asiá nesciuti si indiferenti catra invetiamentu? La acést'a fórte bine respunde insusi poporul celu simplu: Nici acel'a n'a fostu omu, care te-a santítu. Sciu eu bine cum se ingrigoesce máster'a superioritate eclesiastica de sufletulu romaniloru, si pentru aceea bine díce romanulu: „nici acel'a n'a fostu omu, care te-a santítu.“

Inse éta ce vedi dta mai departe de lungulu nasului: esistinti'a docentiloru, salarisarea loru de catra statu, infintiarea de stipendii, repararea betranei preparandie din Aradu, prenumerarea la foile romane s. c. l. Aceste le primescu dela dta cu bucuria, si tóte le subscriu, pentru ca de nu puneai aceste, anevoie, credeamu ca ai avé tendintie bune cu renfrange dtale; dar' fi convinsu, ca nici aceste nu am fasceptatu semi le spuni dta, aceste inca mi-suntu si mie tatalu nostru celu de tóte dílele. Si déca eu asi fi facutu bine a-mi aduce aminte de aceste, dta inca faceai bine, déca-ti aduceai aminte, ca salariile docentiloru prin staruinti'a fostului domnu consiliariu s'au radicalu binisioru, mai pe totu loculu, si comunele acele le si platescu, — déca nu cu aceea esactitudine cum s'ar' cere, nu avemu ce face; — pentruca in trei ani versarea de ploii necontentite, éra dupa aceea éta alti trei ani de seceta au facutu pamentulu si mosiele neroditóre, prin urmare sermanii plugari pre langa darile cele mari, voru fi remasu in restantia cu lefile docentiloru, ba chiaru statulu debue cu fórtia militara se scóta darile. Aceea nu e mirare, nu dícu ca nu e lucru uritu a umblá docintele cu palari'a in mana dupa judele satului cá se-i scóta salariulu, inse

decumva acesta — nu din caus'a neputintei de ai solvi — fara din inderetnici'a si nepasare nu ar' voi se-i solvésca, cine pórtá caus'a? Au nu potemu atunci díce catra docenti: grigiti de cultur'a generala a poporului, faceti-lu se iubésca lumin'a, cá atunci interesanduse de scóla, se nu arete atata nepasare catra voi, atunci iubirea de lumina lu-va face platnicu bunu! Ce se atinge de salarisarea docentiloru din partea statului, aceea eu pledezu, inse sum prè pucinu—si de nu me insielu si dta—spre aceea, cá se potu plecá statulu spre aceea, carele bucurosu lasa patronirea scóleloru, comunitatiloru, cá din partea sa se salariseze pre docinti. — spre asiá ceva se lucre cei competinti. Ce se atinge de preparandi'a din Aradu, de stipendii pentru preparandi, atunci potemu strigá in cornu altor'a se se ingrigésca, déca le premergemu cu esemplulu, éra ce se atinge de mine, fi siguru ca catu me iérta starea finantiala a casei mele, nu voiu fi celu din urma. Éra pentruca te superi ca am recomandat preparandiloru studiarea muzicii instrumentale in órele libere, nu am ce-ti face; desmentarea dtale e mai nefundata de catu îndemnul meu, caci desi sunt pucini preparandi cari cu conditiuni servile se voru fi sustienendu la preparandia — acést'a o dícu dupa dta, marturisindu adevérule ca nu mi cunoscutu, suntu séu nu suntu, — dar' partea cea mai mare traesce — in abundantia séu mai restrinsu, totu atata — din sudórea parintiloru, si asiá peste totu dicandu, numai voia se aiba, si-potu luá tempu, cu atatu mai vertosu, ca in Aradu precum am auditu in anii trecuti a si fostu inceputu elevii preparandi a invetiá cu ceter'a, de cumva se mai sustiene acea datina.

Ce se tiene de expresiunile dtale: deliriulu fantasiei, nu vede mai departe de lungulu nasului, s. c. l., aceste suntu nisce expresiuni din dialectic'a criticiloru, cu care voescu domnialoru a-si aratá sciinti'a sa cea inalta, cu carea voescu a se inganfá peste alti, aceste nu merita a mai discutá despre ele, si a ocupá colonele Amicului Scólei cu ele, fara atata trebue se -ti spunu peste totu, cumca déca dta me poti numi dediositoriu, jalusu inflacaratu contra invetiatoriloru, si eu ti potu díce ca esti dediositoriu, jalusu, inflacaratu contra preotiloru; acuma care suntemu mai buni? Dta vedi paiulu dar' aschi'a nu? si déca voesci se gasesci semtiemintele mele din leuntru, ti respundu: nosce te ipsum.

(Vá urmá.)

Despre Metaseritu.

Metas'a, ¹⁾ materi'a cea mai pretiósá, care se vindea in vechime cumpenindu-se cu auru, si carea se producea numai in China si Indi'a, este produptulu unui vierme, si anume a torcatorului de metasa „Phalaena bom-bix mori“ carele se nutresce cu frundie de agudu. ²⁾ Acestu arbore cresce selbatecu, in amentitele tieri formandu paduri intregi. Sub imperatulu Iustinianu se aclimatasa acestu arbore multu pretiuitu in Europa la a. 555 dupa Christosu, aducandu doi monachi sementia de agudu, si la anulu 560 adusera si óue de viermi de matasa in betie bortite; de si erá esportarea acestor'a oprita sub pedépsa de mórté; totusi nu pregetase acesti monachi de a face o intreprindere atatu de periculósá, numai cá se póta face prin acést'a unu servitiu folositoriu patriei sale.

„Conditieuna principala a metaseritulu este agudulu, cu ale carui'a frundie se nutresce viermele de metasa.“

La noi in Bucovina cresce agudulu, si clim'a nóstra i suferé destulu de bine, prin urmare si mataseritulu se póte intruuce, fara neci o pregetare, cu atata mai multu, ca prin introducerea mataseritulu s'ar' imbunatatá si starea cea mésera a locuitoriloru, precumu se intempla acést'a in tóte tierile, in cari s'a introdusu cultur'a viermiloru de matase. —

„Argumente, cumca agudulu cresce la noi, si clima nóstra i suferé bine, suntu urmatórele.“

1. Mai 'nainte cu vr'o 50 de ani se ocupau pe aici mai multi locuitori cu mataseritulu, de si nu in cantime mare si intr'unu modu sistematecu; totusi produceau burungiucu in destulu pentru intrebuintiarea casnica, tiesendu cu densulu manesterguri (invelitori de capu), panza s. a.; fiindu ca pe atunceá erá mai multu intrebuintiatu portulu natiunalu de catu acuma. Pe atuncia se aflá in Cernauti fórté multi agudi, mai alesu pe loculu, unde-i fundata acuma beseric'a catedrala, si in giurulu ei, din carii neci urma nuli-a mai remasu.—

Mai esista in Cernauti 8—10 agudi, carii au scapatu de ascutítulu securii in gradine private, afara de

¹⁾ Dela cuventulu grecescu: *μέταξα* si *μάρσαξα*.

²⁾ Acestu arbore are mai multe denuminatii. Romanii din Bucovin'a si Moldova lu numescu „agudu“; Romanii din Transilvan'a lu numescu „fragariu“ mairaru „muru“; si Romanii din tíer'a románeáca lu numescu „dudu“ si „agudu.“

cei 40 din gradin'a publica — toti suntu in decomunu crescuti frumosu, cu frundia deschisa verde trecandu in negria. — La Cernauca se afla mai multe mii de agudii tineri si cate-va dieci de arbori vechi, la d. proprietariu Georgiu de Hurmusachi; acesti arbori se afla intr' o stare fórte buna, dandu-li-se grigi'a cea trebuintósa, — si la Stroesti se afla agudi frumosi in gradin'a d. proprietaria Nicolau de Popoviciu, — de asemenea si la Suceava se afla vr'o 3 agudi la fostulu matesariu C. Serbulu. —

2. Agudii cei din seminarium de 1 — 4 ani cresc frumosu. La gradin'a publica ¹⁾ s'a semenatu prin indemnul si staruinti'a multu stimatiloru membrii ai reuniunii 5 puncti de sementia de agudu, din carii au resaritu la 60 de mii de agudi, si acestia cresc frumosu. — Eu insu-mi am datu sementia de agudi de au semanat'o si la munte, si chiar' aice cresc frumósu si potu dice cu securitate, cumca si aice póte fi mataseritul o ocupatiune fórte productiva, cu atat'a mai multu nefiindu locul de munte altmintrele productivu si locuitorii nu-su imbulditi cu lucrulu, decatu la facerea fenului. —

3. De si n'ar' fi neci unu agudu la noi in tíera, prin urmare de n'amu sci, ori de i-ar' merge aici agudulu bine séu ba, totusi ne-amu poté convinge despre acésta putintia pe deplinu, indata ce numai amu alaturá clim'a Prusiei cu a nóstra, carea in decomunu e mai aspra decatu a nóstra, si daca acolo-i merge agudulu bine, cu atata mai multu la noi. —

4. Afara de acést'a in tóte tierile din giurulu nostru se afla agudi frumosi si de o specia deosebita, precumu: in Principatele unite, in Transilvani'a, ba chiar' si in Galiti'a a strabtatutu cultur'a agudulu pana la Psemislu, si stemperatur'a astoru tieri nu are mare diferintia de a nóstra. —

Dupa cumu marturisesce Naigebauer, gerulu celu mai mare in Principatele unite este in lun'a lui Ianuariu si Fauru si nu arare ori scade stemperatur'a pana la 18 graduri Reamiru, precumu se intempla si la noi. De asemenea caldur'a cea mai mare domnesce in lun'a lui Iuniu si a lui Augustu si adese-ori se suie peste 23 de graduri — precumu se afla si la noi. ²⁾

Din aceste díse pana acuma ne potemu convinge ca clim'a nóstra e favoritóre culturii agudiloru, prin urmare si a mataseritului, si cuvintele acelor'a cari-su

incontra mataseritului, n'au nici o valóre si aparu numai cá nisce desgustari, carile nu merita nici o credintia. —

»Argumente cumca mataseritul e ocupatiunea cea mai productiva.«

1. De vomu privi la sum'a de galbeni, carea au capatat'o Romanii ¹⁾ din tíer'a romanésca in acestu anu pentru gugósie si óue de viermi de matase dela negociatori italiani si franci; daca vomu cautá noi la acésta suma enorma ce se sue peste 612,000 de galbini, ne vomu poté incredintiá pe de ajunsu, cumca acestu ramu de industria este unulu din cele mai productive si prin urmare si unulu din cele mai folosítóre.

2. Unu cantoru din Prusia anume Voigt ¹⁾ in Velem a produsu in anulu 1859 gugósie in pretiu de 750 de fiorini. ²⁾

3. Chvalla ³⁾ si Vitlimescu dice, ca fia-care tieranu ar' poté avé usioru unu venitu de 200—300 d fi. pe anu.

4. Dumnilu protopopu Petricu ⁴⁾ argumentéza in disertatiunea sa tienuta la adunarea Asociatiunei pentru literatur'a si cultur'a poporulu romanu din Transilvani'a in Brasiovu din ¹⁷/₂₉ Iuniu 1862, cumca de s'ar' ocupá numai a diecea parte din locuitorii Ardeleni cu mataseritul, aru avé dupa diece ani unu venitu de 13 milióne de fl. Deci bine ar' fi de introdusu mataseritul, acestu ramu industrialu si fórte productivu si la noi in tíera chiar' de ne-ar' lipsi nóue agudii, care-su antai'a conditiune a mataseritului fiindu ca acestia i potemu creste intr'unu timpu fórte scurtu. Chvalla ne spune cu siguritate ca unu agudu de 20 de ani dá ³/₄ de maji de frundia apoi 60 de agudi de 20 de ani dau $60 \times \frac{3}{4} = 180$ séu 45 de maji, cu acésta frundia potemu untri 4 ¹/₂ loti óue. ⁵⁾ Din 1 lotu de óue de viermi, iesu 20 de mii de viermi, inse 5 mii pieru in decursulu despeltiarei si remanu numai 15 mii, carii produca 5 — 6 puncti de matasa, punctulu cate 20 de fi. Cu acele 45 de maji potemu nutri 4 ¹/₂ loti si ne producu matase in pretiu de 450 de fi. Acestu venitu ni-lu dau 60 de agudi de cate 20 de ani. Dara noi potemu nutri 4 ¹/₂ loti de óue de viermi inca si in anulu alu treilea, daca presemu 10 pragini cu agudi de cate 1 anu, adeca 360 de stengeni ⁶⁾ séu 180 pragini prusiane. Pe fia-care sten-

¹⁾ Vedi Gazeta Transilvaniei Nr. 78 si 79.

²⁾ Vedi cartea lui Pate despre mataseritu pagin'a 76 si 81.

³⁾ Vedi cartea lui Chvalla despre mataseritu.

⁴⁾ Vedi disertatiunea d. protopopu Ioane Petricu, din Brasiovu.

⁵⁾ Unu lotu de óue de viermi de matase consuma in cursu de 30 de zile 10 maji de frundia.

⁶⁾ Unu jugu, nentiesce Joch séu Morgen.

¹⁾ Cine voesce a cumpará agudi, póte cumpará dela gradinariulu din numita gradina. —

²⁾ Vedi descriptiunea Moldavei si a tierii romanesci de Naigebauer despre clim'a acestoru tíeri. — Pagina 5. si 86.

giniu plantamu 30 de agudi in departare de o urma unulu dela altulu, si pe $360^{\circ} \times 30 = 10,800$ de agudi. — Acestu numeru de agudi mici ne producu de asemene 45 de maji ¹⁾ de frundia cu carii potemu nutri $4 \frac{1}{2}$ loti de oua de viermi de matasa, care ne voru produce matasa in pretiu de 450 de fi.

Cu aceste 10,800 de agudi mici ce dau 45 maji de frundia n'amu facutu alta nimica, decatu amu suplinitu prin multime marimea celoru 60 de agudi cate de 20 de ani.

Din unu punctu ²⁾ de sementia de agudu voru resari 12,500 — acuratu catu ne-ar' trebui pentru ocuparea celoru 10 pragini: presupunendu ca sementia-i buna.

Despre semenatulu agudului.

Sementia de agudu se sementa pe straturi. — Pentru unu punctu de sementia de agudu suntu destulu 4 straturi; fia-care stratu se aiba 4 stengeni in lungime, si $\frac{1}{2}$ de stengeni in latime. Pe fia-care stratu se potu semená 8 loti de sementia de agudu, si cele 4 straturi s'aru implé bine cu unu punctu de sementia. — Tempulu celu mai bunu pentru semenatulu sementiei de agudu este lun'a lui Aprilie si Mai. Mai 'nainte de semenatu se móie semburii de agudu in lapte dulce, ori in salamura, séu si in apa de ploáia, in carea se lasa 24 de óre; dupa aceea se strecóra fluiditatea (curgatiunea) si semburii se amestica cu nasipu, care mai trage ceva din umediéla, si dupa aceea se sementa semburii pe straturile facute dimpreuna cu nasipulu. Dupa sementatiune se grébla bine stratulu, pana nu se mai vedu semburii, numai trebuie de luatú sama cá semburii, se au intre pré afundu, fiindu ca atuncea multi colti de semburii nu potu strabate prin pamentu. — De avemú nasipu indemana, atuncea preseramú stratulu cu nasipu, si de aci inainte trebuie udate straturile necontenitu de 2—3 ori pe dí, in cursu de o luna de dile dupa sementatiune, afara de dilele acelea, in cari va ploáia.

Dupre 14—20 de dile voru si resari planturile, si candu voru fi straturile de plivitu, se uda mai antaiu bine si apoi se plivescu, si in astu modu se scóte numai buruién'a, si plantele tinere nu se vétema neci de cumu. —

In primavér'a a dóu'a dupa sementatiunea semburiloru se sapa agudii mici, se arunca intr'unu vasu cu

apa si se lasa cam 21 de óre acolo, cá se suga apa din destulu, apoi se ratéza la radecina si la verfu si in urma se straplantéza pe loculu anumitu pentru ei, care trebuie se fia bine preparatu, sepatu de 2 ori, adeca: de tómn'a si de primavér'a; loculu se fia impartitu in straturi de cate unu stengenu: pe cari se straplantéza agudii in departare de o urma anulu de altulu; dupa straplantare se uda vro 5—9 dile si apoi se lasa se crésca dupa nátur'a loru; prasíndu-se de 4—5 ori in anulu d'antaiu. In anulu alu doilea dupa straplantare-le se póte intrebuintiá frundi'a; — si de pe 10 pragini plantate cu agudi de acestia vomu capata 45 de maji de frundia, dupre cumu am vedutu mai 'nainte; regul'a este: cá in anulu straplantarii se nu li se intrebuintieze frundi'a. —

Mai adaogu in fine opiniunea Italianiloru, carii venisera pentru cumpararea gugósielorú in Transilvani'a si intrebati fiindu, despre putinti'a mataseritului, disera: clim'a vóstra este mai favorita mataseritului decatu chiar' a nóstra. Fiindu ca viermii de matasa se crescu in casa, si daca-i stemperatur'a aspra, atunci incalditi casele, si asiá ve poteti ajutorá; — insa clim'a nóstra e fórté caldurósa, si nu o potemu stemperá nici intr'unu modu, din care cauza ne pieru viermii cu miliónele. —

Incarcarile facute in mataseritu 'nainte de 50 de ani ne argumentéza totu acést'a; de asemene si incarcările facute in anulu trecutu si in estu anu in Cernaúca si in seminarie, si speramu ca de acuma in pucini ani se va intinde mataseritulu peste tóta Bucovina.

La acésta intreprindere convocamu pre toti d. docinti ai comunelorú, carii se voru desdauná pentru intruducerea mataseritului in comunele loru cu 200—300 fi., cari i voru castigá pentru gugósie. In Prusi'a s'a si datu unu mandatu, cá toti invetiatorii comunelorú se se ocupe cu mataseritulu, ca asiá vedendu pruncii si locuitorii, se se latiésca acestu ramu industrialu in tóta tíer'a catu mai curendu. —

Si la noi s'ar' poté aplecá acést'a fara nici unu mandatu. — Multi din pré onoratii domni parinti sufletesci, au o mare placere pentru acestu ramu industriale si cu buna séma voru face luatori de séma si pre poporeni asupra mataseritului. —

Si din pré stimatii domni proprietari s'au determinatu unii se se ocupe cu mataseritulu intr' o intindere mai mare, si se conlucre fórté multu pentru latírea lui.

Nu numai mataseritulu trebuie introdusu, ci si alte ocupatiuni placute si productive, precumu vinaritulu, pomaritulu, albinaritulu, cultur'a pamentului si a

¹⁾ Vedi cartea lui Pate despre mataseritu pagina 19. —

²⁾ Unu punctu de sementia de agudu cósta $2 \frac{1}{2}$ fiorini v. a., si cine va dorí sementia de agudu póte se trimata aici la mine in seminaru pana in lun'a lui Februaru, cá se póta capeté fia-cine pana in lun'a lui Aprilie.

vitelor, ba si chiar' a gobeiloru séu galitiloru; care pana acuma s'a negritu mai cu totul, numai ici colea vedi cate unu vinatiu bunu, cate unu pometu frumosu, cate unu albinaritu indulcitoriu, nisce frupte corespundetóre locului, cai, boi, vaci si galitie d'unu soiú mai bunu. Stramosii nostri au vetiuitu in tempuri multu mai vitrige, decatu acuma, si totusi se nevoira multu pentru infflorirea patriei sale. Stefanu celu mare aduse butuci de via din Ungari'a dela Tocai, si-i plantá la Cotnaru, care vinatiu esista si in diu'a de astadi. —

Albinaritul din vechime ni e cunoscutu din negotiulu celu mare, care-lu purtara Venetienii si Geneveenii, cu aste tieri decadiute acuma in atinsulu ramu industrialu. — Bogdanu fiulu lui Stefanu celu mare, trimise unu stupu minunatu plinu de faguri regelui Poloniei. Afara de acestea, cine nu scie cata céra se trimitea din aste tieri la locurile sante? In descriptiunea Moldovei de D. Cantemiru aflamu ca si oeritulú erá fórté insemnatu, si productulu pamentului indestulatoriu. — Dar' acuma si gradinele cele mari cu pomi devinu pe anu ce merge in decadintia. Inse tuturoru decadietiloru acestor'a le potemu pune unu capetu, numai de vomu conclucrá din resputeri si in contielegere, si de ne vomu starú cu sinceretate a-ne aduce patri'a érasí intr'o stare mai buna. —

Din partea mai mariloru nostri se facura cele trebuitóse, intruducandu pomaritulú in seminarie si la scól'a preparandiala, cá asiá esíndu ómeni cunoscuti cu pomeritulú, se cultive pretutindene, pe unde voru fi, si intru acestu chipu se se puna unu fundamentu statornicu in patri'a nóstra pertru o industria de astufelu mai indestulatoria si mai deplinita.

La anulu viitoriu va urmá, despre cultivarea viermiloru demátase, si de va fi de lipsa pertru „A. S.“ si mai curundu. (Primimu bucurosu R.)

Georgiu Mironescu,
teologu de anulu II-lea.

Ordinatiuni.

Din partea d. archivaru eppescu din Ghierla ni-se tramite urmatorulu cercularu dimpreuna cu consemnatiunea ofertelorú si a beneficiatiloru, cari noi le publicamu cu mare placere, si dorimu imitare energica din partea totutororu.

Nr. 2910.

Iubiti in Christosu frati si fiil!

Cu mare indestulire am primitu acea zelósa nationale intreprendera a mai multoru din fratiere vóstre: ca la provocarea de su 14. Oct. 1861 Nr. 1874 de acelu cuprinsu, cá pertru ajutorirea studentiloru meseri a diecesei acesteia si lipsití de tóte medilócele materialí, se faceti colecte benevole, si coadunandele simbóle se le tramiteti la acestu ordinariatu, pertru impartirea intra atinsii studenti meseri: cu tóta diligentia a a-ti facutu destulu; caci numai neobositei staruintia a unoru colectoru cá acestor'a se póte ascrie: ca comitetulu diecesanu denumitu pertru manipularea ofertelorú, a pututu impartí su decurgerea anului scolastecu trecutu una suma de 1172 fi. v. a. si ce mangaiere a anizeci potú avé toti oferentii, recugetandu: ca cu sum'a acést'a au stersu lacrimelú stórse, din lips'a sustienerei materialí, din ochii mai multoru teneri ai natiunei nóstre, cari asuda in palestr'a literaria cu scopu: cá órecandu se se faca membrii folositori, si totu una data multiemitori a dulcei natiunei nóstre. — In catu inasa cum din aci su % alaturatulu elencu veti vedé, nu toti fratii protopopi au aratatu destula nesuintia in stringerea ofertelorú acestor'a, ba despre partea unor'a neci unu fileru s'a tramisu aici, apoi se vede ca si acei cari s'au destinsu in a. tr. intru acést'a oferire acuma au incetatu a continuá buna intreprendera sa, pertru aceea am aflu de lipsa de nou a ve provocá si stimulé: cá pertru scopulu preatinsu, dupa metod'a si calea in preamintitulú cerculariulu nostru prescrive, a face colecte nóue; precum si acei cari pana acuma nu au facutu, colecte cá aceste a coaduná se-si tiena de crestinesca si nationale obligatiune, sciendu ca iubirea nationalitateri nu consista in vórbe multe, ci in fapte; apoi de veti priví ca ce numeru frumosu de studenti romani se afla pe la scólele publie, cari facu onóre natiunei prin destingerea sa in scientie, veti cunosce: ca oblatele ce le veti face nu voru fi inzadarnice, ci cum speramu dupa d-dieu voru aduce pre altariulu natiunei fructu cu insutitele. — Din aci su % alaturat'a aratare veti puté rescí su decurgerea a. tr. cine s'a impartasitu din benefacátóriele stipendiele acéste, veti vedé si aceea: ca catu a fostu cu putentia ofertele dupa catatimea tramisa din siacare tractu, s'a impartitu teneriloru din tractulu acél'a.

Danduve archierésca binecuventare sum in Gherla 26. Dec. 1862. de binevoitoriu, Ioann, eppul.